

Skuffelsernes Ministerium

Taler
Thorstein Diesen

Dato
7 mai 1893

Sted
Bergens Grundlovsforening

1 Ærede Forsamling !

Efter de Telegrammer, som igaar og iforgaars er komne her til Byen, lader det til, at det Ministerskifte, som har fundet Sted i disse Dage, noget nær har berøvet
5 Storthingets radikale Parti af Besindelse.

Jeg skal f. Ex. minde om, at en af Storthingets Præsidenter i Fredags (den 5te ds.) truede Ministeriet med Rigsretsdom paa Afsættelse, og de skulde blive dømt
slig, at de siden ikke engang skulde kunne blive Fattigforstandere eller
10 Rodemestere. Han sagde: Ministeriet var undfangen i Synd og født i Misgjerning, men Syndens Gold var Døden, og han raadede dem til at søge Døden for egen Haand. Disse bespottelige og særlig for en Storthingspræsident høist uværdige Udtalelser kan kun være fremkomne under en Ophidselse, som i Øieblikket har berøvet Manden Herredømmet over sig selv. De er en Skam for
15 vor Storthingssal!

Hvis disse radikale Storthingsmænd havde havt Anledning til at se, hvilken Virkning Ministerskiftet har havt paa Gemytterne ud over Landet, vilde de faa se, at der ingenlunde er nogen Landesorg over det afgaaede Ministerium. Efter
20 to Aars Styre har Ministeriet Steen gjort sig færdigt, søgt og faaet sin Afsked, og udover Landet fældes der neppe en Taare.

Ministeriet Steen kom som en Overraskelse paa os allesammen for to Aar siden, en Overraskelse for Venstre ligesaavel som for Høire. Men Ministeriets Afgang
25 kunde ikke komme som nogen Overraskelse. Der er vist ikke mange, som har tænkt sig, at det kunde gaa i Længden, slig som det Ministerium har stelt sig.

Ogsaa Ministeriet Steen havde naturligvis sine varme Venner, som dybt vil savne og beklage det, nu da det har maattet trække sig tilbage. Embedsjægeri og

skandalløst Uvæsen med Partibelønning har blomstret i disse to Aar paa en Maade, som hidtil har været ukjendt i vort Lands Historie; Embedsjægere og alskens Folk, som spekulerer i Magthavernes Gunstbevisninger, de vil savne sit kjære Ministerium Steen. Alle de, som af en eller anden Grund heller vil, at vort

35 Land skal staa i et spændt Forhold til Sverige end de vil, at der med Ro og Bestemthed skal arbeides for en snarlig Gjennemførelse af Selvstændigheden i Unionen, de vil savne Ministeriet Steen; den unionsfiendtlige Politik har havt en trofast Tjener i det afgaaede Ministerium. De faa Republikanere i vort Land vil savne Ministeriet Steen; thi jeg tør trygt sige, at man skal lede længe efter et

40 Ministerium, som har optraadt overfor Landets Kongemagt paa samme Maade som Ministeriet Steen. Det har villet fratage Kongen hans klare og udtrykkelige Ret efter Grundlovens § 30¹ til at fatte Beslutninger efter eget Omdømme. Det har villet fornedre Kongemagten til en ren Skrivemaskine tvertimod Grundlovens klare Ord. En af de sidste Kunster fra den Kant turde Ministeriet

45 forresten ikke gaa med paa. Efter Grundloven skal en Beslutning af Kongen i Statsraad underskrives baade af Kongen og Statsministeren; Statsministerens Underskrift kaldes Kontrasignatur.² Nu fortolker Radikalerne Grundloven saaledes, at Statsraadet kan forlange af Kongen, at han skal værsaagod underskrive, hvad Statsraadet beslutter, enten han er enig deri eller ikke, men

50 Kongen skal ikke paa samme Maade kunne forlange, at Statsministeren skal underskrive eller kontrasignere hans Beslutninger. Radikalerne vil faktisk gjøre Statsministeren til Konge og Kongen - ja ikke til Statsminister, det var da endda noget, nei bare til Sekretær.

55 Ministeriet Steen har ikke vovet at nægte Kontrasignatur, men man ser as Ministeriets sidste Erklæring i Konsulatsagen i Statsraadet den 22de f. M. at det har været inde paa Tanken. Og havde Ministeriet faaet Tid til at indhente en Grundlovsfortolkning fra Storthingets Flertal til Støtte for sig, er det noksaa sandsynligt, at Statsministeren simpelthen havde nægtet at kontrasignere

60 Kongens Beslutning om at give Ministeriet Steen Afsked og udnævne et nyt Ministerium.

Det er derfor ikke at undres over, om de, som ønsker Kongens forfatningsmessige Stilling krænket og tilintetgjort, savner og beklager

65 Ministeriet Steen.

Men naar man undtager Embedsjægere, Unionshadere og Republikanere, er der i det store og hele seet ingen, som har Grund til at skjænke det faldne

70 Ministerium en Savnets og Vemodens Tanke. Det har ikke sat sig noget
Mindesmerke i vor Nations Velfærdsgang, det har ikke nedlagt nogen Sæd til
Berigelse for vort Næringsliv og vort Aandsliv, det kan ikke med Stolthed pege
paa nogen stor og nyttig og veludført Bedrift og sige: Det er vort Verk. Der gror
75 overmaade kjøligt og fremmed i det store Folks Bevidsthed, uagtet det ved sin
stadige Spektakelpolitik daglig har mindet os om sin Tilværelse og flere Gange
vakt en øieblikkelig Ophidselse i Sindene.

Hvis store Ord eller uoverveiede og derfor uvederhæftige Løfter kunde give
80 noget Ministerium varig Levedygtighed, da vilde det afgaaede Ministerium have
opnaaet en meget høiere Alder end disse to Aar. Men de store Ord, de flotte
Løfter og de dristige Tanker, hvormed Regjeringens Medlemmer - næsten alle
sammen - forlystede os paa Folkemøder Landet rundt under sidste Valgkamp,
de har været afløst af en Handlingens Politik, som har været yderst planløs og
85 resultatløs. Jeg vil ikke tale om den store Del af det norske Vælgerfolk, som
allerede fra først af ikke har ventet noget af det nu afgaaede Ministerium og ikke
har havt nogen Tillid til det. Der var, som man vil erindre, ved sidste Valg
omtrent 50,000 Vælgere, som ikke vilde støtte Ministeriet Steen og 51,000, som
vilde støtte det. Men selv for disse 51,000 har Ministeriet Steen i Virkeligheden
90 været et Skuffelsernes Ministerium, det har ikke indfriet sine Løfter, og der skal
en god Portion af blind Paritroskab til hos disse 51,000, hvis de ikke allerede nu
indser eller snart kommer til at indse dette.

Jo et af sine Løfter har Ministeriet dog holdt. Ret skal være Ret! Venstreskatten
95 er lykkelig og vel kommen til Verden, og de mange, som paa Forhaand indbildte
sig, at Venstreskatten skulde afløse den gamle Kommuneskat, har i de sidste
Dage faaet eller faar med det første Syn for Sagen for, at Ministeriet Steen har
skaffet os to Skattesedler der, hvor vi før slap med en.

100 Det er det eneste af Løfterne fra 1891, som Ministeriet Steen har opfyldt, men
det er nu i og for sig ikke stort at stase sig med for en Regjering, at den har lagt
en ny Extraskat paa Folket. Hele Hemmeligheden var jo den, at de vilde have
flere Penge under Hænde, de vilde ikke sidde paa snau Bakke og snu paa
Skillingen, de Karerne, naar de skulde styre Landet. Men det hed sig naturligvis,
105 at den direkte Skat til Staten skulde tvinge baade Statsmagterne til større
Sparsommelighed i Statshusholdningen og den skulde tvinge den enkelte Mand
til større Økonomi i sin private Husholdning.

110 Hvad det første angaar, at der skulde blive større Sparsomhed i
Statshusholdningen, saa har vi ikke seet stort til den. Der er paalagt en
Venstreskat paa 3 Millioner, hvoraf vistnok Halvparten, 1 ½ Million, opveies af
endel Toldnedsættelser, men Resten, den anden Halvpart, 1 ½ Million, er en
fuldstændig ny Skat, som ikke opveies af Toldlettelser eller af nogen Berigelse
115 for Samfundets Kapital i Form af Jernbaner eller andre større Foretagender til
Næringsveienes Fremme. Naar dette skulde være Ministeriet Steens
Sparsommelighed i Statshusholdningen, da gruer jeg for, hvad Flothed i
Statshusholdningen vilde blive efter det Ministeriums Kogebog.

120 Og hvad den anden velsignelsesrige Følge af Venstreskatten angaar, at den
skulde tvinge den enkelte Mand til større økonomi i sin private Husholdning,
da mindes jeg saa levende et Folkemøde under den sidste Valgkamp. Et Medlem
af Ministeriet (Berner) stod paa et Møde paa en af Øerne her tæt ud med Havet
og talte, Gaardbrugerne derude havde flokket sig tæt sammen i Stuen og
125 udenfor, hvor hvert Ord kunde høres, og lyttede opmerksomt og alvorligt til;
Statsraaden fremholdt, at Venstreskatten skulde opdrage den enkelte Skatyder
til større Økonomi. Der er ikke mange Dage, siden jeg talte med en Bonde
derude fra Manger, og uden at jeg bragte ham ind paa dette, mindede han mig
om Episoden og sagde, at den Dag blev der mange Høiremænd paa Manger. De
130 kunde ikke skjønne, at en Statsraad vilde komme derud og lære dem
Sparsommelighed.

Den anden store Programsag, almindelig Stemmeret, har Ministeriet Steen ikke
rørt ved. Det har ikke gjort Forsøg paa at opfylde sine Løfter i denne Sag, uagtet
135 det havde været en let Sag at istandbringe en Lovbeslutning om almindelig
Stemmeret i kommunale Anliggender. Det er ikke min Mening at beklage mig
derover, men det viser, hvordan Ministeriet i det hele gik frem, gav store Løfter
og svang sig paa Hælen, men naar det kom til Stykket, blev det ikke mere. Det
har med andre Ord vist sig, at Ministeriet Steen og dets Parti i Stortinget efter
140 Valgene ialfald delvis indrømmede de Betæneligheder der var ved at give
Stemmeret til Hvermand i vor Forfatning, saadan som den nu er,
Betæneligheder, som før Valgene ofte nok blev fremholdt af Høire og
benægtet af Venstre.

145 Men den Del af Programet, som blev Ministeriets Bane, var dets Unionspolitik.
Og det med Rette. Enten man ser Ministeriet Steens Unionspolitik fra Venstres

eller Høires Synspunkt, er Resultatet et grundigt Fiasko. Det har paa denne korte Tid siden Valgene i 1891 vist sig, at Ministeriet har bygget sit unionelle
150 Program paa urigtige Forespeilinger, paa Forudsætninger, som ikke har holdt Stik. Derfor har det hele maattet ramle overende i et eneste stort Fiasko.

Jeg skal ganske kort paavise det.

155 Ministeriet Steens unionelle Valgprogram var jo egen norsk Udenrigsminister.

Høire fremholdt under Valgkampen i 1891 med al Styrke, at Tanken om egen norsk Udenrigsminister var uforenlig med Unionen, og at den af den Grund var vraget allerede af vore Fædre i 1814. De har givet os en Forfatning med særegne
160 norske Statsmyndigheder paa alle Omraader, undtagen paa det ene Omraade, som vi skulde have fælles med Sverige, Krig og Fred. De strøg af Hensyn til Unionen den Bestemmelse om norsk Udenrigsminister, som stod i Grundloven før Unionens Stiftelse. De indsaa, at der kunde ikke være to Chefer for et Udenrigsdepartement eller to Departementer for Behandlingen af de fælles
165 udenrigske Sager. Høire fremholdt de Vanskeligheder og Farer, som vilde opstaa, naar de to Udenrigsministre blev uenige om et Spørgsmaal, der angik Rigerne Fred og Neutralitet, og som krævede hurtig Afgjørelse, hvad jo saadanne Spørgsmaal som Regel gjør. Drev vi alvorlige Forhandlinger med en fremmed Magt, kunde vi ikke byde denne en saadan Besked som, at der er to
170 Udenrigsministre, som har at afgjøre Sagen, og vedkommende Stormagt fik være saa snil at vente, til disse to Herrer, hvoraf den ene boede i Stockholm og den anden i Kristiania, blev enige. Høire fremholdt, at Uenighed mellem de to Udenrigsministre let kunde opstaa, idet der netop i en saadan Ordning laa den Svaghed, at hver af dem var fristet til at hævde snævrere Særinteresser eller bøie
175 sig for tilfældige Stemninger i det ene eller andet Land istedetfor at se hen til begge Rigers fælles bedste. Og Uenigheden om et Livsspørgsmaal for Rigerne maatte virke forstyrrende i det mest kritiske Øieblik, da Enighed mere end ellers trængtes. Det vilde svække vor Evne til at hævde vor Neutralitet og Selvstændighed; det vilde jo netop være det beleilige for fremmede
180 Fredsforstyrre, naar vore to Udenrigsministre laa og bearbejdede hinanden med Noter og Depecher og ikke kunde blive enige. Der er ingen, som har Respekt for to forenede Riger, naar disse ikke kan enes om en fælles Optræden.

Til alle disse Vanskeligheder og Farer ved en Ordning med to Udenrigsministre
185 blev der fra Venstres Side i det væsentlige givet det Svar, at det var en let Sag at

bilægge en Uenighed mellem Udenrigsministrene; Forfatningen viste selv Veien. Allerede den første Gang Tanken om egen norsk Udenrigsminister blev fremsat og forsvaret i det norske Storting, nemlig 19de Juni 1891, pegte Statsraad
190 Engelhart paa denne Vei. Han henviste til Rigsaktens §4 og udtalte, at Kongen skulde afgjøre Tvisten mellem dem³. Og Statsminister Steen henviste samme Dag ligeledes til sammensat Statsraad, hvor Kongen er den, som træffer den endelige Beslutning⁴. Statsraad Berner udtalte det samme paa et Folkemøde paa Vos den 2den August 1891. Han fandt det lidet smageligt, sagde han, at lægge
195 denne Myndighed i den personlige Konges Hænder; men derved var intet at gjøre. Grundloven sagde det tydeligt nok, at Kongen i sammensat Statsraad afgjorde Tvist mellem de to Udenrigsministre.

Hvordan staar det saa nu med den Løsning paa Vanskelighederne, som
200 Medlemmer af Ministeriet Steen selv anviste i 1891. Den er væk. Under Storthingets Debat den 5te og 6te Juli ifjor udtalte Storthingspræsident Ullmann, Landsvenstreforeningens Formand, at man aldrig vilde erkjende Kongen som Opmand mellem de to Udenrigsministre. Skulde Kongen faa denne Stilling, da kunde vi sige Farvel til Unionen⁵. Odelstingspræsident Horst
205 udtalte samme Dag, at Talen om Kongen som Opmand var vor Selvstændigheds Gravsang⁶. I Venstres Presse blev den samme Tanke naturligvis ikke mildere bedømt. Bergens Tidende udtalte, at man maatte være «mindst Halvblodssvenske» for at kunne fremsette en saadan Tanke. Man maatte være mindst Halvblodssvenske for at kunne udtale det, som Engelhardt, Steen og
210 Verner et Aar i Forveien havde hævdet som den af forfatningen selv anviste Udvei.

Istedet derfor har Venstre ikke vist os nogetsomhelst andet Middel til at komme ud over Vanskelighederne ved Reformen to Udenrigsministre. Den Vei, som til
215 Vælgernes Beroligelse anførtes i 1891 før Valgene, den er forkastet i 1892 efter Valgene.

Vi ser altsaa, at Spørgsmaalet om, hvorledes Reformens egne iboende praktiske Vanskeligheder skal løses, har faaet en ganske anden Stilling efter Valgene end
220 før. Det samme er Tilfældet med Spørgsmaalet om, hvorledes Reformen skal gennemføres.

Det blev under Valgkampen ofte nok fremholdt, at paa Grund af de Stridigheder og Forviklinger, som en Ordning med to Udenrigsministre vilde

udsætte os for i det mest kritiske Øieblik, vilde og kunde Sverige aldrig gaa med paa en saadan Ordning. Sveriges Medvirkning var nødvendig for at gennemføre en Reform, hvorefter der skulde være to Udenrigsministre i Unionen, og Sverige kunde aldrig give sin Medvirkning hertil.

230

Men ogsaa denne Vanskelighed vidste det radikale Venstre Raad med. Statsraad Konow udtalte paa Folkemødet paa Skarnes den 14de August 1891, at hvis Regjeringen fik Flertal ved Valgene, skulde den indføre eget norsk Udenrigsstyre inden næste Valg uden Hensyn til Sverige eller Rigsakten, nemlig ved kongelig
235 Resolution. Nuværende Storthingspræsident Ullmann udtalte paa et Folkemøde i Ski i Akershus, at der var ikke den Magt mellem Himmel og Jord (altsaa heller ikke Sverige), som kunde hindre Venstre i at oprette eget norsk Udenrigsministerium, naar Partiet først fik Flertal ved Valgene.

240

Det var jo store Ord og store Løfter. Men der var den Ting at merke, at det hele var jo ikke færdigt med den kongelige Resolution, selv om man tænkte sig Muligheden af, at Reformen skulde søges gennemført paa den Maade. Sveriges Medvirkning maatte alligevel udkræves, nemlig forat den norske Udenrigsminister skulde faa noget at bestille. Hvis ikke den svenske

245

Udenrigsminister afgav nogen Del af sine Funktioner, blev den norske Udenrigsminister siddende med to tomme Hænder, og hele Tilstelningen blev da en mager Fornøielse. Efter alt, hvad man kunde læse sig til i den svenske Presse, fandt det svenske Folk, at en Reform med to Udenrigsministre var en for Neutralitetens Bevarelse og for Unionens fredelige Bestaaen altfor farlig

250

Ordning, til at Sverige nogensinde kunde gaa med derpaa.

Men da erklærede Statsminister Blehr paa et Folkemøde i Kristianssand og Statsraad Berner paa Vos, at Svenskerne aldrig vilde være med paa den af Høire forlangte Ordning af Udenrigsstyrelsen - norsk eller svensk Fællesminister -;
255 derimod forsikrede de, at Svenskerne ikke vilde modsætte sig Venstres Program, de to Udenrigsministre, Baade Blehr og Berner havde jo da siddet et halvt Aar i Stockholm som Medlemmer af den norske Statsraadsafdeling; de maatte derefter antages at kjende Stemningen i de politiske Kredse i Sverige, og man skulde være berettiget til at tro paa deres Forsikring.

260

Hvad er der saa nu tilbage? Vi har faaet de mest bindende Udtalelser fra den svenske Rigsdag i Januar 1892 og fra den svenske Regjering 14de Januar iaar for, at det svenske Folk netop vil gaa ind paa en Ordning med fælles norsk eller

265 svensk Udenrigsminister paa Jævnbyrdighedens Grundlag, Høires Program,
men at det aldrig kan være med at give de forenede Riger to Udenrigsministre.

Det staar saaledes ikke til at nægte, at Programet egen norsk Udenrigsminister er
kommet i en ganske anden Stilling nu end i 1891, da begge Statsministrene og
270 flere af Statsraaderne forklarede os Vælgere, hvorledes det skulde gennemføres,
og hvorledes Reformen skulde virke, og at det skulde gaa saa let og glat alt
sammen. De Advarsler og Indvendinger, som fremkom fra Høires og de
moderates Side allerede under Valgene i 1891, har vist sig i enhver Henseende
fuldt berettigede, og det merkeligste Bevis herpaa er maaske den Omstændighed,
275 at saasnart Valgene i 1891 var over, fik man ikke høre stort mere om hele
Udenrigsmimsterspørgsmaalet. Uagtet det radikale Venstre fik Flertal paa
Storthinget, har Ministeriet Steen ikke rørt en Finger for at gennemføre det
Program, som det for halvandet Aar siden hed, at ingen Magt mellem Himmel
og Jord skulde hindre det fra at gennemføre. Ikke det svageste Forsøg er gjort
280 paa at skaffe os den egne norske Udenrigsminister; Ministeriet Steen har
selvfølgelig vidst, at et saadant Forsøg bare vilde føre til Ydmygelse.

Der var de Venstremænd, som mente, at man muligens kunde købe den norske
Udenrigsminister imod at udlevere Landværnet. Sigurd Ibsen kom allerede i
285 December 1891 lige efter Valgene med Forslag om at ophæve
Landværnsparagrafen; men det slog ikke an.

Hvad skulde saa Ministeriet Steen gjøre?

290 Allerede den 27de Novbr. 1891 erklærede Udenrigsministeren Lewenbauvt i
sammensat Statsraad, at Fællesskabet i Diplomati var nødvendigt for Unionen.
Den 13de Jan. 1892 gjentog det svenske Statsraad denne Udtalelse. To Dage
efter, den 15de Januar, viste den svenske Rigsdag, at den var af samme Mening.

295 Og fremfor alt har den svenske Regjering i Protokol af 14de Januar iaar tilbudt
Norge Gjennemførelsen af den fulde Ligestilling i Unionen med en felles
Udenrigsminister, norsk eller svensk. Det som har været hele det norske Folks
fra Foreningens Begyndelse indtil for to Aar siden, da Venstre begyndte med sin
Agitation for to Udenrigsministre, det har det svenske Folk nu tilbudt os.

300

Den norske Regjering, Ministeriet Steen, havde kjørt sig fast, det er sandt,
forsaavidt som Venstres unionelle Program af 1891 nu og for al Eftertid er

blevet en Umulighed. Men Ministeriet havde kunnet indlægge sig evige og
305 uvisnelige Fortjenester af Fædrelandet, hvis det havde modtaget det svenske
Tilbud og derved gennem venskabelig Forhandling opnaaet, hvad endnu ingen
norsk Regjering havde kunnet tilkjempe sig. Men det vilde Ministeriet Steen
ikke. Ministeriet og næsten hele Stortingsflertallet vilde ikke engang aabne
Forhandlinger med Sverige om denne for vort Land ærefulde Løsning. Der var
310 ni Mand i Storthingsflertallet, som dog fandt, at man gjerne kunde forhandle
med Sverige, deri var da ingen Fare; blandt disse ni var Sivert Nielsen og Chr.
Michelsen; men saa stort Kjættereri var dette i Ministeriets og dets Tilhængeres
Øine, at der skal være sendt Bestilling op til disse egenraadige Herrers Hjem paa
lidt Folkevilje; der skal være sendt Bestilling til Venstreforeningerne paa vedk.
315 Herrers Hjemsted om at sende dem en Smule Mistillidsadresse. Sivert Nielsen
fik sin, men Bergens Venstreforening har formodentlig ikke villet effektuere
Ordren.

Nei Ministeriet Steen vilde ikke forhandle med Sverige, endnu mindre
320 gennemføre Høires og de moderates unionelle Program, som nu havde vist sig
at være ogsaa Sveriges eget Ønske, og som for altid vilde have sikret de to
forenede Lande en ærefuld Stilling til hinanden. Ministeriet Steens eget
Unionsprogram havde vist sig at være en Umulighed. Ministeriet havde kjørt sig
fast. Det maatte kjøre ind i en Sidegade for muligens at komme frem den Vei, og
325 kom det ikke frem der heller, saa fik det da kjøre, saa længe det varede.

Paa denne Maade var det Konsulatsagen kom op.

For bare halvandet Aar siden var der ikke mange Mennesker her i Landet, som
330 tænkte paa dette med egne Konsuler. Storthinget 1891 havde vistnok anmodet
Regjeringen om at skaffe tilveie Materialier og Udredninger, forat man kunde
sætte sig ind i Spørgsmaalet om en Reform af vort Konsulatvæsen. Men jeg kan
med Sandhed sige, at der var ikke mange udover Landet, hvis der ellers var en
eneste en, som tænkte sig, at Konsulatsagen skulde blive det alt opslugende

335 Spørgsmaal i det politiske Liv i 1892. Folket gik til Valg, og der var ikke en
Mand blandt det radikale Venstres Ledere, som opstillede Konsulatsagen som
nogen politisk Merkesag for Folket i Valg.

340 Der er jo ført ind i vort offentlige Liv den Skik, at de politiske Partier opstiller
sine Valgprogrammer, som Hovedinteressen skal knytte sig til, og som Tyngden

af Arbeidet skal lægges paa i den kommende Storthingsperiode. Saaledes havde Venstre i 1891 opstillet paa sit Program egen Udenrigsminister, almindelig
345 Stemmeret, direkte Skat. Konsulatsagen var der ingen, som snakkede om ; ingen gav nogen Udredning af den. Mange af Venstrepartiets Storthingsmænd og næsten alle Medlemmer af Ministeriet Steen reiste Landet rundt fra Møde til Møde og lagde sit Program frem for Vælgerne. De bad om Vælgernes Samtykke til gennemføre de tre nævnte Reformer. Ikke en af dem æskede Vælgernes
350 Tilslutning til Arbeidet for eget Konsulatvæsen.

Vi behøver ikke at skamme os nogen af os, om vi erkjender, at vi blev overraskede, da Konsulatsagen med en Gang blev gjort til et storpolitisk Numer. Vi maa erkjende, at Sagen var ganske ny for os, og at vi ikke havde synderlig
355 Greie paa, hvad der egentlig mentes med eget norsk Konsulatvæsen. For det var Sandheden! Sommeren 1891 havde selve Storthinget

ikke mere Indsigt i Spørgsmaalet, end at det bad Regjeringen om at udrede Sagen for det til næste Aar; da kan sagtens vi andre være bekjendt af, at Sagen
360 var os ny, fremmed og ubekjendt.

Det er da besynderligt, at det Parti, som ellers altid raaber paa Folkets Suverænitet, Folkets Bestemmelsesret, at netop det Parti giver Valgprogramet paa Baaden og tager op en ganske ny Sag, som Vælgerfolket ikke har faaet udtale
365 sig om.

Det er vistnok saa, at man faar have den Tillid til sine valgte Mænd, at man overlader dem Afgjørelsen af mangfoldige Ting, som ikke har foreligget for Folket i Valg; men vi faar nu ikke gjøre os helt umyndige heller. Naar det nu
370 engang er blevet Skik at udrede og forelægge for Vælgerne de store Merkesager, for Statsmagterne gaar til at afgjøre dem, saa skulde man vente, at en saa betydelig Sag som denne ikke blev forhastet frem. Hvis Konsulatsagen var bleven opstillet som Valgprogram i 1891, da havde der været Anledning til at kræve af Regjeringen og vore Storthingsmænd, at de indhentede alle mulige
375 Oplysninger og fagkyndige Udtalelser fra de

Dele af Nationen, som havde Indsigt i og Interesse i Spørgsmaalet.

Vi kunde muligens have slupvet at se, hvorledes Ministeriet Steen og
380 Storthingets Flertal søgte at fremtvinge Reformen egne Konsuler uden at spørge

den store Handelsstand og den store Sømandsstand om deres Mening. Der er enkelte Sømandsforeninger og andre fagkyndige Autoriteter, som har afgivet sin Erklæring om Sagen; men det er ingenlunde, fordi Statsmagterne har bedt dem
385 om det eller ønsket deres Udtalelse. De er i al Troskyldighed, ganske paa egen Haand og uopfordret kommet stikkende med en Erklæring, uden at Statsmagterne har bedt dem om det. Og det lader ikke til, at det er bleven optaget synderlig naadig heller, naar fagkyndige Autoriteter har vovet at give Statsmagterne et Raad eller en Udtalelse i Sagen. Det har været et folkeligt Styre,
390 mine Herrer!

Jeg skal ikke gaa ind paa Konsulatreformens Realitet, saameget mere som der her fra Bergen efter Valgene er kommet to af de vægtigste og mest fagkyndige Indlæg i Spørgsmaalet, og disse Indlæg, som jeg formoder, at mange af mine
395 Herrer kjender - jeg mener Kjøbmand Lehmkuhls Foredrag og Bergens Børskomites Betænkning, - de gaar begge som næsten alle fagkyndige Udtalelser i Sagen ud paa, at der er ganske andre Ting Skibsfarten kræver end eget Konsulatvæsen.

Jeg har kun villet fremholde, hvad der almindelig er Høires Standpunkt i Konsulatsagen, det nemlig, at Sagen bør behandles som et Velfærdsanliggende for en af vort Lands vigtigste Næringsveie og altsaa efter faglige, kommercielle Hensyn, den bør ikke bruges som et politisk Nødmiddel til at fortsætte Kampen mod Unionen, efterat Ministeriet er gaaet bankerot paa sit oprindelige
400 Unionsprogram.
405

Hele den Maade, hvorpaa Ministeriet Steen har taget Konsulatsagen, viser at det er ganske andre Ting end Næringsveienes Skjøtsel, som har været bestemmende for den nu afgaaede Regjering. Jeg nævnte, at allerede i Januar Maaned ifjor
410 havde begge Statsmagter i Sverige, Rigsdagen og Regjeringen, erklæret at en Reform med to Udenrigsministre kunde Sverige aldrig gaa med paa, det blev der aldrig noget af. Ministeriet Steen var knapt kommen igjennem Valgene, før det altsaa viste sig, at dets stolte Valgprogram var en Umulighed. Det gjaldt da at bortlede Opmerksomheden, og Konsulatsjauet begyndte Regjeringens Parti i
415 Storthinget drev igjennem den 1ste Marts ifjor den Moursundske Dagsorden, som forlanger, at det fælles Konsulatvæsen skal hæves uden Forhandling med Sverige. Den forlanger, at den norske Regjering og den norske Konge uden Forhandling med svenske Statsmagter skal fatte en Beslutning om Ophævelse af det fælles Konsulatvæsen og Oprettelse af eget norsk Konsulatvæsen, en

Beslutning som samtidig indeholder at Sverige maa oprette eget svensk

Konsulatvæsen. Den Moursundske Dagsorden forlanger stik imod Rigsaktens §
5, at den norske Regjering og den norske Konge skal fatte Beslutning i en Sag,
425 som ligemeget angaar begge Lande og vil have lige store og lige umiddelbare
Følger i begge Riger.

Denne Paastand var saa urimelig og saa aabenbart stridende mod gjeldende Lov
og Ret, at det var let at forudse, at den maatte vække skarp Modsigelse og aabne
430 en ny Strid, og under alt dette kunde Regjeringen magelig lade sit egentlige
Unionsprogram ligge.

Der er ingen Strid om, at Konsulatsagen er en norsk Sag, og at vi Nordmænd
har en soleklar Ret til at opsigte Konsulatfællesskabet og oprette vort eget
435 Konsulatvæsen; men Høire vil, at det først skal undersøges, om vi har noget
virkelig Interesse heri, og isaafald skal Fællesskabets Opløsning ske i de af
Forfatningen foreskrevne Former, under fredelig Forhandling.

Havde det været selve Konsulatvæsenet om at gjøre, er der heller ikke Tvil om, at
440 de norske Stats magter havde fremgaaet paa denne Maade. Nu gik det
anderledes. Ministeriet Steen akcepterede udtrykkelig den Moursundske
Dagsorden, og der bebudedes, at Regjeringen vilde fremlægge Forslag om
Konsulatfællesskabets Ophævelse og eget norsk Konsulatvæsens Oprettelse.

445 Det gik imidlertid ikke. Ministeriet led sin første Ydmygelse i Konsulatsagen og
krøb ned i Uelands Sæk. Den moderate Ueland havde simpelthen som
Modforslag til Moursunds Dagsorden foreslaaet en Anmodning til Regjeringen
om at komme med sin

450 Udredning af Konsulatspørgsmaalet uden noget Forslag, og det var det,
Regjeringen maatte nøie sig med at gjøre.

Men Partiet gav sig ikke. Den 10de Juni ifjor fattede Stortinget den berygtede
Konsulatbeslutning, som Kongen ikke vilde tage tilfølg. Der begyndte en
455 langvarig Ministerkrise, som endte med en ny Ydmygelse for Ministeriet Steen.
Regjeringen, Præsidentstabet og Storthingsflertallet havde først truet Kongen
med, at det vilde have farlige Følger for Fædrelandet, Kongedømmet og
Unionen, hvis Kongen ikke strax tog Konsulatbeslutningen tilfølg. Et Par Uger

460 efter gik Regjeringen ikke destomindre efter Stortingets Ønske ind paa at udsætte Konsulatsagen og tage sine Afskedsansøgninger tilbage.

Hvad der er skeet iaar, er endnu i saa friskt Minde, at jeg ikke skal gjentage det. Ministeriet Steen har villet tvinge Kongen til at tage Konsulatbeslutningen af
465 10de Juni 1892 tilfølge. Og det uagtet Vælgerfolket ikke har haft Anledning til at udtale sig om Sagen, og uagtet ikke alene Stortingets 50 konservative og moderate Medlemmer, men ogsaa mange af dets radikale - saaledes Storthingspræsident S. Nielsen - har ønsket Sagen udsat til over næste Valg. Ministeriet Steen har ikke betænkt sig paa for denne Sags Skyld at gaa
470 Kongemagten saa sterkt ind paa Livet, at det gjorde sig selv umuligt som Regjering.

Stillingen har været saa farlig, at Hensynet til Fedrelandets Sikkerhed har bevæget Høires ledende Mænd til at overtage Regjeringen under saa vanskelige
475 politiske Forholde som sjelden noget Land i Fredstid har været udsat for. Hvilke de Farer er, som vort Land under disse Ministerkriser har været oppe i, vil vor Tid maaske ikke faa fuld Oversigt over. Saameget ved vi, at der har været revolutionære Planer oppe, som det ikke har lykket de radikale Ledere i eller udenfor Ministeriet Steen at holde ganske skjult. Men den Slags Planer bevæger
480 sig helst saalidet som muligt i Dagens Lys, og det fulde Kjendskab til, hvor nær vi har staaet revolutionære Begivenheder, vil være Eftertiden forbeholdt. Antydningssvis er det dog fremkommet fra radikalt Hold, som f. Ex. da Ministeriet Steens Hovedorgan ifjor under Krisen beklagede, at man ikke havde «Magtmidler udenfor Forfatningen». Statsminister Steen fortalte os jo i Marts
485 Maaned iaar, at der efterat de lovlige Midler til Konsulatreformens Fremtvingelse var opbrugt, kom et hemmelighedsfuldt «derefter», som han ikke nærmere forklarede.

Storthingsmand Hval holdt nylig et offentligt Foredrag i Kristiania, hvori han
490 oplyste, at med Ministeriet Steens Demission ifjor stod vi paa Revolutionens Rand, men de radikale stansede i sidste fordi Midlerne ikke strak til. Det har for ikke mange Dage siden offentlig i Kristianias fyrste Blad været udtalt, at under Krisen ifjor tilbragte Ullmann adskillige Dage med at granske Eventualiteterne for Republikens Proklamering.

495

Veien til Republikens Proklamation er den, at Flertalsregjeringen nedlegger sine Embeder og stoler paa, at ingen anden kan danne Regjering eller vil gjøre det.

Og naar saa Kongen stod uden Regjering, naar han stod der forladt af de Mænd,
500 gennem hvem han styrer Landet, da skulde Tiden være kommen, da er
Anarkiet tilstede, ingen Styrer i Landet, og alt er da lagt tilrette for den, som vil
udstede Republikens Proklamation.

Disse uberegnelige Vovestykker undgik vi ifjor med Nød og Neppe; de var
505 under Overveielse, men Modet eller Magten glippede i sidste Øieblik. Nu var vi
komne op i dem igjen; vi staar endnu disse Dages Begivenheder saa nær, at vi
heroppe endnu ikke har faaet synderligt at vide om, hvad der er overveiet og
planlagt bag Kulisserne, og jeg skal ingen Gjetninger anstille. Med Erfaringerne
fra ifjor kan man se, at et Storthingsflertal og en Regjering, som absolut vil ind
510 paa de Veie, har det hvert Øieblik i sin Magt at forelægge Kongen en Beslutning,
som det er ham umuligt at gaa med paa. Naarsomhelst kan den Slags Kriser
aabnes, og vi maa være Emil Stang og hans Kolleger taknemlige for, at de har
forskaanet os for Gjentagelser, har forskaanet Landet for at bringes op i
Situationer, hvori Mænd med Ullmanns Tilbøieligheder og Ullmanns Mangel
515 paa Besindighed kunde blive ledende og skabende. Den Mand, der for to Dage
siden udtalte i Storthinget, at Ministeriet var undfanget i Synd og født i
Misgjerning og raadede Ministrene til snarest muligt at søge Døden for egen
Haand, han har ikke den Sindets Ligevegt eller den Karakterens Høihed, at
Fædrelandets Velferd er betrygget i hans Haand, allermindst naar han som
520 Storthingspræsident og et stort Partis tyranniske Leder har en af de betydeligste
Magtstillinger i Landet.

Jeg siger derfor: Ære være de Mænd, som med den største personlige Opofrelse,
under den største personlige Risiko for Fædrelandets Skyld har stillet sig til
525 Kongens Tjeneste som hans Raadgivere for at afværge, at Landet nedsænkes i
Anarki og Nødtilstand, hvis Udgang er uberegnelig, men under ingen
Omstændighed kunde blive til det gode. Man har sagt, at det er Enevælde, som
indføres hos os, fordi Kongen skal kunne modsætte sig et Forslag af
Regjeringen. Det kalder man Enevælde paa samme Tid, som man fortæller os, at
530 Storthingsflertallet vil nægte Bevilgninger baade til det ene og til det andet. En
enevældig Konge taler man om! Og paa samme Tid truer man med at afknappe
hans Apanage. Det maa være et uskyldigt Enevælde, naar den saakaldte
enevældige Konge ikke kan hindre, at hans egen Apanage afknappes, eller naar
Storthingets Præsident mener at have Magt til at degradere den saakaldte
535 enevældige Konges Ministre til at blive Fattigforstandere eller Rodemestere. Nei
fra Kongemagtens Side er der ingen Fare for Enevælde med vor Forfatning. Men

det Faamandsvælde, som ved Misbrug af Forfatningens frie Former kan øves af
endel hensynsløse og magtbrunstige Ledere af et Stortingsflertal, det er langt
540 farligere for den frie Udvikling af vore Institutioner, for vor Væxt i Aandsfrihed
og økonomisk Velvære. Forfatningen maa hævdes og værnes; hvis vi skal bevare
et rigt, frit og ærefuldt offentligt Liv paa vor gamle Forfatnings Grund, da maa
vi nu støtte den Regjering af hæderlige og fremragende dygtige Mænd, som i
disse Dage har overtaget Styret. Det er en hellig Pligt for os alle for Fædrelandets
545 Skyld at bevidne disse Mænd vor Taknemlighed og Høiagtelse, og vi maa love
dem vor kraftigste Bistand i Ord og Handling. Saasandt vi er Borgere i et frit
Samfund, maa vi her sige et kraftigt Ord, et Alvorsord. Det knebne
Mistillidsvotum, som igaar blev vedtaget mod et Ministerium af talentfulde og
fædrelandskjærlige Mænd, før de endnu har begyndt sit Arbeide, det skal ikke
550 staa uimodsagt. Vi har i frisk Minde endnu det ufrugtbare Styre, som nu i to
Aar har opfyldt Landet med Uro og Usikkerhet, vi er træt af det, og vi har den
Tillid til det nye Ministerium, at det bedre end dets Forgjænger vil følge de
Principer for Statsstyre, som alene kan bringe et Land Velsignelse, virkeligt
Frisind og uegennyttig Fædrelandskjærlighed!

555

¹ Grundlovens § 30 er saalydende: «I Statsraadet føres Protocol over alle de
Sager, som der forhandles. Enhver, som har Sæde i Statsraadet, er pligtig til med
Frimodighed at sige sin Mening, hvilken Kongen er forbunden til at høre. Men
det er Denne forbeholdet, at fatte Beslutning efter eget Omdømme. Finder
560 noget Medlem af Statsraadet, at Kongens Beslutning er stridende mod
Statsformen eller Rigets Love, eller øiensynligen er skadelig for Riget, er det
Pligt at gjøre kraftige Forestillinger derimod, samt at tilføie sin Mening i
Protocollen. Den, der ikke saaledes har protesteret, ansees at have været enig
med Kongen, og er ansvarlig derfor, saaledes som siden bestemmes, og kan af
565 Odelstinget sættes under Tiltale for Rigsretten.»

570

² Grundlovens § 31 er saalydende: «Alle af Kongen selv udfærdigede
Beslutninger (militaire Commando-Sager undtagne) skulle contrasigneres af en
af Statsministrene.»

³ Storth. Tid. 1891 Side 1209 -10.

⁴ Storth. Tid. 1891 Side 1214 og 1215.

575

⁵ Storth Tid. 1892 Side 1351.

⁶ Storth. Tid. 1892 Side 1359

580

Kilde

Aftenbladets Aktietrykkeri.

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/skuffelsernes-ministerium>

585

590

595

600

605

610